

NAKNADA BUDUĆE ŠTETE

U radu se obrađuje problematika vezana uz naknadu štete koja nastaje u budućnosti. Za razliku od postojeće štete kod koje je šteta već nastala temeljem određenog uzroka ili štetnog događaja, kod buduće štete nastao je samo njezin uzrok, a sama šteta još nije nastala. Buduća šteta može biti neizvjesna, a može biti i potpuno izvjesno da će nastupiti u budućnosti. Posebna je dvojba o pravnoj naravi buduće štete koja će izvjesno sukcesivno nastajati u budućnosti, odnosno da li se radi o povremenim potraživanjima i kada nastupa zastara takvih potraživanja. Buduća šteta može biti imovinska ili neimovinska, ali se u pravilu najviše dvojbi pojavljuje kod buduće imovinske štete za koju Zakon o obveznim odnosima propisuje mogućnost potraživanja naknade štete u obliku novčane rente. Jedno od pitanja koje se nametnulo u sudskoj praksi odnosi se na to je li moguće potraživati naknadu buduće izvjesne štete za koju je propisano da se ostvaruje u obliku novčane rente i pojedinačnim utuženjima za određena protekla razdoblja.

Stoga su u radu predmet razmatranja sva pitanja koja se odnose na vrstu, pravnu narav, mogućnost ostvarenja i zastaru naknade buduće štete. Osnovna metoda u radu je analiza i istraživanje sudske prakse, odnosno odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske koje se odnose na potraživanja naknade buduće štete, a cilj i svrha rada je otklanjanje postojećih dvojbi u svezi ostvarenja naknade buduće štete.

Ključne riječi: *naknada štete, buduća šteta, izgubljena zarada, tuđa pomoć i njega, zastara naknade buduće štete, povremena potraživanja*

1. Uvod

Naknada štete je samo jedan od načina popravljavanja štete, iako se vrlo često smatra da je naknada štete isključiva posljedica odgovornosti za štetu povodom određenog štetnog događaja.¹ Pored naknade štete načini popravljavanja štete su i naturalna restitucija te satisfakcija.² Predmet ovog rada je naknada buduće štete kao specifične podvrste naknade štete kao načina popravljavanja štete koji se sastoji u novčanom ekvivalentu, odnosno naknadi u novcu. Zakon o obveznim odnosima³ spominje buduću štetu izrijeком u odnosu na neimovinsku štetu,⁴ dok to ne čini u odnosu na imovinsku štetu, već se o budućoj šteti može zaključiti iz odredbi ZOO o obvezi plaćanja rente.⁵

Sudovi u Republici Hrvatskoj (dalje RH) razvili su bogatu sudsku praksu u vezi naknade buduće štete. Posebno je bitna sudska praksa Vrhovnog suda RH (dalje VSRH) jer se radi o najvišem sudu u RH čija je osnovna zadaća ujednačavanje sudske prakse i osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni.⁶ VSRH se u svojim odlukama tako bavio pitanjima o kojoj vrsti potraživanja se radi kod naknade buduće štete, na koji način se sve može ostvarivati potraživanje naknade buduće štete, kada dospijeva potraživanje naknade štete koja će nastati u budućnosti, a slijedom toga kada nastupa zastara potraživanja takve posebne vrste štete. Sudska praksa VSRH se mijenjala u vezi nekih od navedenih pitanja, ali su danas prihvaćena pravna stajališta koja uglavnom otklanjaju dvojbe u vezi ostvarenja naknade buduće štete.

*Sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske.

¹ Tako i Klarić, P. i Vedriš, M.; Građansko pravo, XI izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine d.d., Zagreb, 2008., str. 628. U kolokvijalnom govoru pod pojmom naknade štete također se zna podrazumijevati odgovornost za prouzročenje štete i načini popravljavanja štete (O tome v. Crnić, I.; Zakon o obveznim odnosima, Napomene, komentari, sudska praksa i prilozi, Treće izdanje, Organizator, Zagreb, 2006., str. 722.)

² Klarić i Vedriš, *op. cit.* str. 628.

³ „Narodne novine“, broj 35/05, 41/08 i 125/11 – dalje ZOO.

⁴ V. čl. 1104. ZOO.

⁵ V. čl. 1088., 1094 i 1095. ZOO.

⁶ V. čl. 119. st. 1. Ustava RH („Narodne novine“, broj 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10 i 05/14) i čl. 20. st. 1. Zakona o sudovima („Narodne novine“, broj 28/13 – dalje ZS).

U radu će se prvotno prikazati podjela i pokušati izvršiti klasifikacija i određenje buduće štete obzirom na to da li se radi o imovinskoj ili neimovinskoj budućoj šteti, obzirom na trenutak njenog nastanka, te posebna obilježja određenih budućih šteta. Nakon definiranja pojma i podjele buduće štete navesti će se mogućnosti i načini ostvarenja pojedinih vrsta budućih šteta, a posebno kada dopijeva potraživanje pojedinih vrsta buduće štete, odnosno kada nastupa zastara potraživanja naknade pojedine buduće štete. Obzirom da je naknada buduće štete podvrsta naknade štete općenito kao načina popravljavanja štete, uvodno će se iznijeti osnovne značajke naknade štete općenito.

Osnovni cilj i svrha rada je analiza i cjeloviti prikaz instituta naknade buduće štete te njenog ostvarenja u sudskom postupku, kao i otklanjanje eventualno preostalih dvojbi koje se pojavljuju u sudskoj praksi. Osnovna metoda koja se koristi u radu u svrhu ostvarenja cilja i svrhe rada je uvid u sudsku praksu, odnosno analiza odluka i sudske prakse VSRH i drugih sudova u RH. Svaki pravni sustav mora osigurati učinkovitu zaštitu imovine fizičkih i pravnih subjekata, kao i zaštitu njihovih neimovinskih prava, a naknada štete je najčešći način zaštite kad dođe do oštećenja nečijih imovinskih ili neimovinskih dobara i prava koje su neovlašteno prouzročili drugi subjekti. Ostvarenje naknade buduće štete dio je te zaštite, i smatram da je to posebno značajno upravo zbog vremenskog odmaka između nastanka štetnog događaja i štetnih posljedica koje nastupaju tek u budućnosti.

2. Općenito o naknadi štete

ZOO je u odnosu na raniji zakon⁷ znatno bolje terminološki odredio razliku između popravljavanja štete i naknade štete. Naime, naknada imovinske i neimovinske štete je samo jedan od načina popravljavanja štete, te ZOO tu razliku jasno ističe.⁸ Kod popravljavanja

⁷ Zakon o obveznim odnosima („Narodne novine“, broj 53/91, 73/91, 58/93, 111/93, 3/94, 107/95, 7/96, 91/96, 112/99, 129/00 i 88/01 – dalje ZOO/91).

⁸ Odsjek 7 ZOO-a nosi naziv „Popravljanje štete“, a popravljanje štete dijeli se na popravljanje imovinske (čl. 1085. – 1098. ZOO) i neimovinske štete (čl. 1099. – 1106), te je naknada štete jasno izdvojena u odnosu na druge načine popravljavanja štete. U ZOO/91 Odsjek 7 je imao naslov „Naknada“, i isti se dijelio na naknadu materijalne (čl. 185. – 198. ZOO/91) i nematerijalne štete (čl. 199. – 205. ZOO/91), što je bilo terminološki pogrešno jer je i u ZOO/91 naknada štete bila samo jedan od načina popravljavanja štete.

imovinske štete primarni način je uspostava prijašnjeg stanja, a tek u slučaju nemogućnosti uspostave prijašnjeg stanja, odnosno ako se na taj način ne otklanja u potpunosti šteta, odgovorna osoba je dužna oštećeniku dati djelomično ili u potpunosti naknadu u novcu na ime naknade štete.⁹ Uspostava prijašnjeg stanja moguća je individualnom restitucijom¹⁰, generičkom restitucijom¹¹ ili popravljanjem štete na oštećenoj stvari¹². Popravljanje neimovinske štete po prirodi stvari nije moguće uspostavljanjem prijašnjeg stanja, te ZOO za povredu prava osobnosti predviđa kao načine popravljanja štete nenovčanu naknadu (satisfakciju)¹³ i pravičnu novčanu naknadu (satisfakciju)¹⁴. Pravična novčana naknada kod neimovinske štete (povrede prava osobnosti) je ekvivalent naknadi štete kod imovinske štete, i ukupno predstavljaju naknadu štete kao jedan od načina popravljanja štete.

2.1. Šteta

Kod definicije štete ZOO razlikuje običnu štetu, izmaklu korist i povredu prava osobnosti (neimovinsku štetu).¹⁵ Obična šteta (stvarna, pozitivna, *damnum emergens*)¹⁶ i izmakla korist (izmakli dobitak, negativna šteta, *lucrum cessans*)¹⁷ su imovinske štete koje se

⁹ V. čl. 1085. ZOO. U čl. 1085. st. 4. ZOO-a predviđena je iznimka kada sud na zahtjev oštećenika, i u situaciji kad je moguća uspostava prijašnjeg stanja, oštećeniku može dosudi naknadu u novcu pod uvjetom da okolnosti konkretnog slučaja ne opravdavaju uspostavu prijašnjeg stanja.

¹⁰ Individualna restitucija kao način popravljanja štete znači da se oštećeniku vraća ista stvar koja mu je primjerice protupravno oduzeta (krađa slike, automobila i sl.)

¹¹ Generička restitucija podrazumijeva da oštećenik umjesto uništene ili oštećene stvari dobiva drugu stvar iste vrste i kvalitete (npr. otuđenje zamjenjivih stvari).

¹² Primjerice popravak ili promjena oštećenih dijelova neke stvari.

¹³ V. čl. 1099. ZOO. koji kao nenovčanu naknadu predviđa objavljivanje presude ili ispravka, povlačenje izjave kojom je povreda počinjena ili bilo što drugo čime se može ostvariti svrha koja se inače postiže pravičnom novčanom naknadom. Zakon o medijima („Narodne novine“, broj 59/04, 84/11 i 81/13 – dalje ZM) tako predviđa nenovčanu naknadu kod neimovinske štete u čl. 22., 40., 55. i 56.

¹⁴ V. čl. 1100. ZOO. Kod povrede prava osobnosti pravična novčana naknada (naknada štete) dosuđuje se samo kada to opravdavaju okolnosti slučaja i težina povrede, te nezavisno od postojanja imovinske štete ili ako je imovinske štete uopće nema.

¹⁵ V. čl. 1046. ZOO.

¹⁶ Obična šteta je umanjeње postojeće imovine oštećenika (npr. oštećenje tuđeg automobila ili neke druge stvari).

¹⁷ Izmakla korist je šteta koja se sastoji u sprječavanju povećanja imovine oštećenika. Mora se raditi o koristi koju bi izvjesno oštećenik po redovnom tijeku stvari ostvario da nije bilo štetne radnje (npr. ako je prodavatelj

odražavaju na imovini oštećenika, dok je povreda prava osobnosti¹⁸ neimovinska šteta koja se ogleda u povredi subjektivnih neimovinskih prava i interesa. Daljnja podjela šteta moguća je obzirom na način postanka, razlike od trenutka uzrokovanja i trenutka nastupanja štetnih posljedica, obzirom na predvidivost i obzirom na način utvrđivanja i dokazivanja.¹⁹

Kod podjele šteta obzirom na način postanka možemo razlikovati izravne (direktne) i neizravne (indirektne) te simultane štete. Izravne štete su one koje su izravna posljedica štetnog događaja koji je djelovao direktno na određenu stvar ili dobro,²⁰ dok su neizravne štete gubici koji se pojavljuju kao daljnja posljedica štetnog događaja na drugim stvarima i imovini oštećenika²¹. Simultane štete su kada se jednom štetnom radnjom uzrokuju štete nekolicini oštećenika, ali se one ipak računaju kao jedna samostalna šteta.²² Obzirom na razliku od trenutka uzrokovanja ili nastanka štetnog događaja i trenutka nastupanja štetnih posljedica (štete) možemo razlikovati postojeću štetu, buduću štetu (izvjesnu) i buduću eventualnu (neizvjesnu) štetu. Postojeća šteta je ona kod koje je nastao njen uzrok, a ostvarila se i sama šteta, dok su buduće štete one kod kojih je nastupio njihov uzrok, ali njihove posljedice još nisu nastupile ili nisu još prestale. Buduća eventualna šteta je ona kod koje je njen uzrok nastupio, ali je neizvjesno nastupanje štetnih posljedica²³.

isporučio samo dio robe, kupac koji dalje prodaje robu bi po redovnom tijeku stvari ostvario dobitak i za neisporučenu robu.

¹⁸ U čl. 19. st. 2. ZOO pod pravima osobnosti podrazumijevaju se pravo na život, tjelesno i duševno zdravlje, ugled, čast, dostojanstvo, ime, privatnost osobnog i obiteljskog života, slobodu i dr. Vidljivo je da ZOO samo primjerice navodi prava osobnosti u odnosu na koje se pruža zaštita, slijedom čega nema ograničenog broja prava osobnosti, što je bitna razlika u odnosu na ZOO/91 koji je taksativno propisivao mogućnost novčane naknade za određene vidove nematerijalne štete (čl. 200 ZOO/91).

¹⁹ O toj vrsti podjele šteta v. Gorenc, V.; Zakon o obveznim odnosima s komentarom, RRIF, Zagreb, 1998., str. 211 i 212.

²⁰ Npr. oštećenje ili uništenje konkretne tuđe stvari.

²¹ Neizravna šteta je neizravna posljedica štetnog događaja, jer nije nastala samim štetnim događajem, već temeljem drugog događaja koji je stvorio i omogućio prvi štetni događaj. Primjerice kad netko ukrade stvari iz stana jer je prije toga druga osoba razvalila vrata, pri čemu je krađa stvari iz stana neizravna šteta.

²² Npr. kad je oštećenik zadobio povrede zbog kojih je prevezen u bolnicu na liječenje, a zbog toga gubi zaradu i ima troškove osobe koja ga je pratila i pružala mu pomoć.

²³ Npr. neizvjesno je da li će ožiljak ubuduće ostati za cijeli život ili će nestati, a o čemu ovisi naknada neimovinske štete.

Obzirom na način utvrđivanja i dokazivanja štete razlikujemo konkretnu i apstraktnu štetu. Konkretna šteta je ona čije se postojanje i opseg mogu utvrditi izravnim dokaznim sredstvima kao što su pregled, vještačenje, svjedoci, priznanje odgovorne osobe i sl.²⁴ Apstraktna šteta je kad se njezino postojanje pretpostavlja, a visina utvrđuje unaprijed po određenim mjerilima ili u paušalnoj svoti, a ne od slučaja do slučaja kako je inače uobičajeno.²⁵

2.2. Naknada imovinske štete

Naknada imovinske štete smatra se dospjelom od trenutka nastanka štete,²⁶ što bi značilo da od tog trenutka postoji obveza odgovorne osobe na plaćanje zateznih kamata²⁷. Međutim, sudska praksa zauzela je pravno stajalište da zatezne kamate na naknadu nenovčane štete, dosuđene prema cijenama u vrijeme donošenja sudske odluke teku od dana donošenja prvostupanjske presude kojom je visina naknade određena, a ako je oštećenik sam otklonio štetu prije donošenja sudske odluke, zatezne kamate teku od dana kad je šteta otklonjena, odnosno od kad su učinjeni troškovi radi otklanjanja štete.²⁸ Pravna teorija zastupa stajalište da prema čl. 1086. ZOO oštećenik ima pravo zahtijevati isplatu naknade od trenutka nastanke štete, a štetnik (odgovorna osoba) obvezu izvršiti tu isplatu.²⁹

²⁴ Gorenc, *op. cit.* str. 211.

²⁵ *Ibid.* str. 212.

²⁶ V. čl. 1086 ZOO.

²⁷ V. čl. 29. st. 2. ZOO.

²⁸ Takva sudska praksa prisutna je još od 1988. godine temeljem načelnog stajališta Zajedničke sjednice bivšeg Saveznog suda, republičkih vrhovnih sudova, pokrajinskih vrhovnih sudova i Vrhovnog vojnog suda. *Ratio* takvog stajališta bila je teza da zatezne kamate imaju karakter predmnijevane štete zbog zakašnjenja u ispunjenju novčane obveze, a da se s druge strane šteta određuje prema cijenama u trenutku presuđenja (čl. 1089. st. 2. ZOO). U svezi tog stajališta postoji opsežna sudska praksa (v. npr. odluke VSRH broj Rev-1159/04 od 11. siječnja 2005., Rev-1071/2004 od 13. srpnja 2005., Rev-914/2005 od 13. listopada 2005., Rev-425/2007. od 10. siječnja 2008., Rev-1091/2007 od 14. studenog 2007., Rev-1729/2009 od 28. travnja 2010., Rev-2831/1994 od 22. ožujka 2005., Rev-521/1996 od 25. svibnja 2005., Rev-2122/2010 od 21. prosinca 2011., Rev-2273/2010 od 4. travnja 2010., <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>, očitavanje 28. siječnja 2015.).

²⁹ Klarić i Vedriš *op. cit.* str. 631. Takvo stajalište polazi od toga da je plaćanje kamata obveza dužnika koji je zakasnio s ispunjenjem novčane obveze, a naknada štete je novčana obveza, te dužnik dolazi u zakašnjenje kad ne ispuni obvezu u roku određenom za ispunjenje, a ako rok nije određen, kad ga vjerovnik pozove da ispuni obvezu (čl. 173. ZOO)

ZOO za naknadu imovinske štete u slučaju smrti, tjelesne ozljede ili oštećenja zdravlja određuje kao pravilo naknadu u obliku novčane rente, koja se plaća doživotno ili za određeno vrijeme.³⁰ Za rentu je karakteristično da se dosuđuje pod klauzulom *rebus sic stantibus*, odnosno podložna je povećanju, sniženju ili ukidanju.³¹ Obujam naknade štete su sve one štete koje proizlaze iz određenog štetnog događaja, te to mogu biti obična šteta, izmakla korist, svi drugi troškovi koji su učinjeni radi umanjenja štete ili ublažavanja štetnih posljedica kao i kamate na iznos naknade štete. ZOO posebno propisuje obujam naknade imovinske štete u slučaju smrti, narušenja zdravlja, tjelesne ozljede, povrede časti i širenja neistinitih navoda o nekoj osobi.³² Kod ugovorne odgovornosti za naknadu štete, obujam naknade imovinske štete ovisi o vrsti i stupnju krivnje.³³

Visina naknade imovinske štete podrazumijeva vrijednost štete izražene u novcu, i može biti izražena prema određenim cijenama.³⁴ ZOO kod deliktne odgovornosti predviđa načelo potpune naknade štete, što znači da oštećenik ima pravo na naknadu u onom iznosu koji je potreban da se njegovo materijalno stanje dovede u ono u kojem bi se nalazilo da nije bilo štetnog događaja.³⁵ Osnovni način utvrđenja visine štete je tržišna ili redovita cijena, a pod posebnim pretpostavkama i izvanredna i afekcijska cijena, dok se kod izmakle koristi mora raditi o dobitku koji se osnovano mogao očekivati prema redovitom tijeku stvari ili prema posebnim okolnostima, a čije ostvarenje je spriječeno štetnikovom radnjom ili

³⁰ V. čl. 1088. ZOO. Renta je naknada štete kod koje ukupan iznos štete nije poznat u vrijeme odlučivanja o zahtjevu, i plaća se unaprijed u utvrđenim iznosima i razdobljima. ZOO propisuje i iznimke kada se umjesto rente može tražiti jedanokratni kapitalizirani iznos naknade štete (čl. 1088. st. 4. i 5. ZOO). ZOO rentu kao oblik naknade štete izrijeком predviđa za buduću štetu u vidu izgubljenog uzdržavanja, odnosno pomaganja, kao posljedicu smrti davatelja uzdržavanja (čl. 1094. ZOO), zbog izgubljene zarade, zbog trajnog povećanja potreba ili tuđe pomoći i njege te zbog uništenja ili umanjenja mogućnosti daljnjeg razvijanja i napredovanja kao posljedice nesposobnosti za rad (čl. 1095. st. 2. ZOO).

³¹ V. čl. 1096. ZOO.

³² V. čl. 1093. – 1097. ZOO.

³³ V. čl. 346. ZOO. Ako se radi o povredi ugovorne obveze zbog obične nepažnje, vjerovnik ima pravo samo na predvidivu štetu prema vremenu sklapanja ugovora (običnu štetu i izmaklu korist), a u slučaju povrede ugovora zbog krajnje nepažnje ima pravo na cjelokupnu štetu (čl. 346. st. 1. i 2. ZOO).

³⁴ Klarić i Vedriš, *op. cit.* str. 633.

³⁵ V. čl. 1090. ZOO. Međutim, to nije uvijek tako, jer primjerice kod naknade imovinske štete zbog oštećenja automobila, pri čemu oštećenik nije mogao koristiti svoj automobil za vrijeme popravka, sudska praksa ne priznaje oštećeniku troškove najma zamjenskog automobila.

propuštanjem.³⁶ Osnovno pravilo kod naknade štete u svezi obujma i visine naknade štete je potpuna naknada štete oštećeniku, ali ZOO također propisuje dvije iznimke.³⁷ Prva iznimka je kad je odgovorna osoba slabog imovnog stanja pa bi je isplata potpune naknade štete dovela u oskudicu,³⁸ a druga se odnosi na slučaj kad je štetnik prouzročio štetu radeći nešto korisno za oštećenika, postupajući pri tome brižljivosti kao u vlastitim poslovima.³⁹ Doprinos oštećenika nastanku ili obujmu štete također je jedan od razloga za smanjenje naknade štete.⁴⁰

Kod ugovorne naknade štete na odgovarajući način se primjenjuju odredbe ZOO o naknadi izvanugovorne štete ako ZOO ne propisuje drukčije za naknadu ugovorne štete.⁴¹ Te razlike se odnose na mogućnost da ugovorne strane sporazumno utvrde visinu naknade štete, odnosno najviši iznos naknade,⁴² te na smanjenje naknade u određenim slučajevima.⁴³

³⁶ V. čl. 1089. st. 2., 3. i 4. ZOO. Najčešći način određivanja visine naknade štete je sukladno prometnoj (tržnoj) vrijednosti ili cijeni, i to prema cijenama u vrijeme donošenja sudske odluke. To je u skladu s načelom "potpune naknade" jer će oštećenik dobiti onaj iznos novca koji je dostatan da se njegova materijalna situacija dovede u ono stanje kakvo je bilo prije štetnog događaja. Određivanje visine naknade štete pomoću izvanredne cijene dolazi u obzir kada nije moguće utvrditi tržišnu cijenu (stvar se ne može više nigdje nabaviti), a afekcijska cijena, koja se utvrđuje subjektivno obzirom na vrijednost koju je stvar imala za oštećenika, može se odrediti ako je stvar uništena ili oštećena kaznenim djelom učinjenim namjerno.

³⁷ V. čl. 1091. ZOO.

³⁸ Pretpostavke za sniženje visine naknade štete po tom osnovu su da šteta nije prouzročena namjerno ili iz krajnje nepažnje, da je odgovorna osoba slabog imovnog stanja i da bi je isplata potpune naknade dovela u oskudicu. Sud po službenoj dužnosti u okviru pravilne primjene materijalnog prava pazi na primjenu čl. 1091. st. 1. ZOO, pri čemu smatram da bi se takvo sniženje visine naknade štete trebalo primijeniti jedino ako se tuženik na to izričito pozove. U sudskoj praksi se rijetko primjenjuje taj institut (v. npr. odluku VSRH broj Rev-1791/1996 od 2. lipnja 1999., <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>, očitavanje 30. siječnja 2015.).

³⁹ V. čl. 1091. st. 2. ZOO.

⁴⁰ V. čl. 1092. st. 1. ZOO. Štetnik ili odgovorna osoba mogu u cijelosti biti odgovorni za nastanak štetnog događaja, ali oštećenik može nekom svojom radnjom ili propuštanjem pridonijeti da šteta nastane ili bude veća, i tada ima pravo samo na razmjerno nižu naknadu štete. U čl. 1092. st. 2. ZOO propisano je da sud može u takvim slučajevima, kad je nemoguće utvrditi koji dio štete potječe od oštećenikove radnje ili propusta, po slobodnoj ocjeni dosuditi naknadu štete vodeći računa o okolnostima slučaja,

⁴¹ V. čl. 349. ZOO.

⁴² V. čl. 345. st. 3. ZOO.

⁴³ Do sniženja naknade kod ugovorne odgovornosti može doći ako je za vjerovnika nastao i neki dobitak, a ne samo šteta, u slučaju ako strana koja se poziva na povredu ugovora nije poduzela sve razumne mjere da bi smanjila štetu i u slučaju kad je vjerovnik ili osoba za koju on odgovara pridonio nastanku štete ili njenoj visini (čl. 346. st. 3. i 4. i čl. 347. ZOO).

Utvrđenje visine naknade imovinske štete moguće je na više načina. Tako se visina štete može utvrditi propisom, arbitrarno putem suda po slobodnoj ocjeni ili prema procjeni sudskih vještaka, komisijski i sporazumom između štetnika (odgovorne osobe) i oštećenika. Sam iznos naknade štete može se odrediti u ukupnom jednokratnom iznosu ili u obliku novčane rente.

2.3. Naknada neimovinske štete

Kod neimovinske štete možemo prema sadržaju razlikovati dva načina ili oblika popravljivanja šteta. Jedan oblik je moralna ili nenovčana satisfakcija,⁴⁴ a drugi oblik je novčana satisfakcija ili pravična novčana naknada⁴⁵. Pravična novčana naknada kod neimovinske štete je ekvivalent naknade štete kod imovinskih šteta. Tri su pretpostavke za dosuđenje pravične novčane naknade: da je došlo do povrede prava osobnosti,⁴⁶ da težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju dosuđenje pravične novčane naknade⁴⁷ i da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njezinom naravi i društvenom svrhom⁴⁸. ZOO je proširio pravo na isplatu pravične novčane naknade za slučaj smrti ili naročito teškog invaliditeta bliske osobe na djedove, bake, unučad i roditelje za začeto, a nerođeno dijete.⁴⁹

⁴⁴ V. čl. 1099. ZOO. U slučaju povrede prava osobnosti kao mogući oblik popravljivanja štete je moralna satisfakcija na trošak štetnika, a koja moralna satisfakcija se može sastojati u objavljivanju presude, odnosno ispravka, povlačenja izjave kojom je povreda učinjena ili bilo čega drugog čime se inače može postići svrha pravičnom novčanom naknadom. O posebnim zakonima koji reguliraju moralnu satisfakciju v. bilj. 13.

⁴⁵ V. čl. 1100. ZOO.

⁴⁶ Prava osobnosti iz čl. 19. ZOO navedena su primjerice, slijedom čega je u konkretnom slučaju moguće utvrditi i postojanje drugih prava osobnosti te njihovih povreda.

⁴⁷ U određenom slučaju može doći do povrede prava osobnosti, ali se ipak neće dosuditi pravična novčana naknada jer je povreda neznatna te je primjerice trajala kratko ili je bila slabog intenziteta i sl.

⁴⁸ Ta pretpostavka se isto odnosi na neznatne povrede oprava osobnosti, ali i na svojevrsnu komercijalizaciju i lukrativnost pravične novčane naknade.

⁴⁹ V. čl. 1100. ZOO. Osim prava bračnog druga, djece i roditelja (čl. 1100. st. 1. ZOO), braće i sestara i izvanbračnog druga (čl. 1100. st. 2. ZOO), pravo na novčanu satisfakciju stekli su djedovi, bake i unučad te roditelji u slučaju gubitka začetog, a nerođenog djeteta (čl. 1100. st. i 3. ZOO). Pitanje naročito teškog invaliditeta je faktično pitanje u svakom konkretnom slučaju, pri čemu je sudska praksa snizila kriterije kada se smatra da se radi o naročito teškom invaliditetu (v. npr. odluku VSRH broj Rev-724/08 od 27. siječnja 2010., <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>, očitavanje 1. veljače 2015.). Postojanje trajnije zajednice života također je faktično pitanje koje ovisi od konkretnih okolnosti slučaja (v. npr. odluke VSRH broj Rev-108/01 od 29. listopada 2003., i Rev-673/06 od 15 veljače 2007., <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>, očitavanje 1. veljače 2015.).

ZOO posebno propisuje pravo na pravičnu novčanu naknadu kao zadovoljštinu u posebnim slučajevima,⁵⁰ te određuje da tražbina naknade neimovinske štete prelazi na nasljednike ako je oštećenik podnio pisani zahtjev ili tužbu radi ostvarenja tražbine naknade neimovinske štete⁵¹.

ZOO u odnosu na dospijeeće pravične novčane naknade propisuje da ta obveza dospijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, osim u slučaju ako je šteta nastala nakon toga.⁵² U ZOO/91 nije bilo odredbe o dospelosti nematerijalne štete, a sudska praksa je zauzela stajalište da obveza naknade nematerijalne štete dospijeva danom donošenja prvostupanjske presude.⁵³ Odredba ZOO o dospijeeću pravične novčane naknade daje pravo oštećenicima da im se visina pravične novčane naknade odredi prema kriterijima u vrijeme presuđenja, a uz to im se priznaje zatezna kamata od dana podnošenja zahtjeva ili tužbe. Iznimka od navedenog je jedino u slučaju nastanka štete nakon podnošenja zahtjeva ili tužbe, u kojem slučaju će oštećenik imati pravo na zatezne kamate od dana nastanka štete. Kod neimovinske štete na odgovarajući način se primjenjuju odredbe o doprinosu oštećenika vlastitoj šteti i sniženju naknade koje vrijede za imovinsku štetu.⁵⁴

3. Naknada buduće štete

⁵⁰ V. čl. 1102. ZOO. Radi se zapravo o podvrsti povrede prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje i na slobodu, ako je prema oštećeniku prijevarom, prisilom ili zlouporabom nekog odnosa podređenosti ili zavisnosti počinjeno neko kazneno djelo protiv spolne slobode i spolnog čudoređa.

⁵¹ ZOO/91 je u čl. 204. određivao da potraživanje nematerijalne štete prelazi na nasljednike samo ako je priznato pravomoćnom odlukom ili pisanim sporazumom. Sadašnje rješenje je znatno povoljnije i pravednije za oštećenike i njihove nasljednike, posebice zbog vrlo često dugotrajnih sudskih postupaka.

⁵² V. čl. 1103. ZOO. Tako i u odluci VSRH broj Rev-735/10 od 8. prosinca 2010., <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>, očitavanje 1. veljače 2015.

⁵³ V. npr. odluke VSRH broj Rev-1275/08 od 28 siječnja 2009., Rev-22372012 od 13 ožujka 2012., Rev-2757/11 od 27. ožujka 2012., <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>, očitavanje 1. veljače 2015. Kritičari takvog pravnog stajališta smatraju da se na taj način pogodovalo štetnicima, odnosno odgovornim osobama, jer one nisu bile u obvezi platiti zatezne kamate za razdoblje od saznanja za štetu, odnosno od dana kad ih je oštećena osoba pozvala na platež naknade štete ili od dana podnošenja tužbe. S druge strane *ratio* stajališta VSRH je bio da se nematerijalna šteta određuje prema kriterijima u vrijeme donošenja presude, slijedom čega je isključeno kumuliranje zatezne kamate od dana nastanka štete.

⁵⁴ V. čl. 1106. i čl. 1091. i 1092. ZOO.

ZOO regulira samo naknadu buduće neimovinske štete,⁵⁵ dok nema odredbe koja bi izrijekom određivala naknadu buduće imovinske štete. Međutim, iz odredbi ZOO kojima se određuje pravo na naknadu imovinske štete u obliku rente može se zaključiti o postojanju budućih imovinskih šteta.⁵⁶ Stoga je kod naknade buduće štete prema ZOO prije svega potrebno odrediti buduću štetu i izvršiti podjelu budućih šteta.

3.1. Buduća šteta

Najraširenija definicija buduće štete je da se radi o takvoj šteti kod koje je nastao njen uzrok, ali će štetne posljedice (šteta) nastupiti tek u budućnosti.⁵⁷ Osim podjele budućih šteta na imovinske i neimovinske, buduće štete je moguće podijeliti obzirom na izvjesnost njihovog nastanka te trenutak njihovog nastanka.

3.1.1. Izvjesna buduća šteta

Izvjesna buduća šteta je takva šteta kod koje je njen uzrok (štetna radnja, štetni događaj) nastao u sadašnjosti, te će štetne posljedice sigurno nastupiti u budućnosti, ali se ne zna kada i u kojem opsegu. Dakle, kod takve buduće samostalne štete ne može se u vrijeme nastanka njenog uzroka ocijeniti njen obujam i visina, već će se to moći tek kada nastupe štetne posljedice.⁵⁸ Izvjesna buduća šteta je dijelom i ona šteta koja je uzrokovana u sadašnjosti i štetne posljedice su nastupile u sadašnjosti, ali će po redovnom tijeku stvari

⁵⁵ V. čl. 1104. ZOO. Slična odredba bila je u čl. 203. ZOO/91.

⁵⁶ V. čl. 1094. i 1095. st. 2. ZOO.

⁵⁷ Tako i Gorenc, *op. cit.* str. 203.

⁵⁸ Buduća izvjesna samostalna šteta može biti imovinska i neimovinska. Kod povrede prava osobnosti prava na tjelesno i duševno zdravlje uslijed naruženosti, a radi se o ožiljku kod male djevojčice, te je utvrđeno da će trajati doživotno, zbog male dobi djeteta nemoguće je utvrditi obujam i visinu štete, jer će to biti moguće tek kada će ta osoba kao zrela žena shvatiti svoju naruženost i početi trpjeti duševne bolove (tako Gorenc, *op. cit.* str. 294). Takvo stajalište teorije može se prihvatiti kao doktrinarno pravilno, iako sudska praksa u takvim slučajevima odmah određuje i visinu pravične novčane naknade smatrajući da povreda prava osobnosti postoji kontinuirano (v. npr. odluke VSRH broj Rev-444/95 od 7. siječnja 1999., Rev-1066/01 od 16. svibnja 2002., <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>, očitanje 4. veljače 2015.). Imovinska buduća izvjesna samostalna šteta bilo bi potraživanje razlike mirovine u odnosu na mirovinu koja bi se primala da nije bilo štetnog događaja, jer se visina takve štete može utvrditi jedino nakon odlaska u mirovinu (v. npr. Revx-452/11 od 26. listopada 2011.).

štetne posljedice (šteta) trajati i u budućnosti.⁵⁹ Kod te vrste buduće štete radi se o kontinuiranoj šteti⁶⁰ koja je nastala u sadašnjosti, ali je potpuno sigurno da će trajati ubuduće, do određenog trenutka ili događaja.⁶¹ Kontinuirana buduća šteta može ubuduće nastajati sukcesivno u točno određenim intervalima,⁶² a može trajati konstantno u neprekinutom nizu⁶³.

3.1.2. Neizvjesna buduća šteta

Kod neizvjesnih budućih šteta nastao je njihov uzrok (štetna radnja, štetni događaj), ali je nastupanje same štete neizvjesno.⁶⁴ Kod budućih neizvjesnih šteta ona u budućnosti može, ali i ne mora nastati. Razlika između buduće samostalne izvjesne štete i neizvjesne štete, je u tome što kod ove prve je potpuno sigurno da će nastupiti, ali se ne zna unaprijed kada i u kojem opsegu, dok kod buduće neizvjesne štete se uopće ne zna da li će šteta nastupiti. Kod buduće neizvjesne (eventualne⁶⁵) štete nema apsolutno nikakve mogućnosti za naknadu štete, jer nedostaje šteta kao jedna od pretpostavki za naknadu štete. Kod buduće izvjesne štete njen nastanak nije upitan, već je upitan točan trenutak kada će nastati i njen opseg.⁶⁶

⁵⁹ To može biti imovinska ili neimovinska šteta. Imovinske štete čiji je uzrok nastao u sadašnjosti, a štetne posljedice su nastale također u sadašnjosti i kontinuirano će trajati ubuduće su gubitak zarade zbog potpune ili djelomične nesposobnosti za rad, potreba tuđe pomoći i njege kroz određeno razdoblje ili cijeli život, gubitak uzdržavanja osobe koju je poginuli uzdržavao ili redovito pomagao, razlika u visini mirovine zbog gubitka zarade tijekom radnog vijeka i sl. Kontinuirana buduća neimovinska šteta su sve one povrede prava osobnosti čiji uzrok je nastao u sadašnjosti, kao i štetne posljedice, ali će te štetne posljedice kontinuirano trajati i ubuduće do određenog trenutka (npr. povreda prava osobnosti povredom tjelesnog i duševnog zdravlja kod čega je došlo do trajnog smanjenja životne aktivnosti u određenom postotku koje će trajati kroz cijeli život oštećenika).

⁶⁰ Tako i Gorenc, *op. cit.* str. 294.

⁶¹ Izvjesna kontinuirana buduća šteta može trajati do točno određenog i poznatog trenutka u budućnosti kao što je smrt oštećenika, odlazak u mirovinu, završetak školovanja i sl., ali taj trenutak može biti i neizvjestan i može ovisiti o određenim promijenjenim okolnostima u budućnosti (npr. kod određene naknade štete u obliku rente dođe do okolnosti koje više ne opravdavaju dosudu rente, odnosno oštećenik više ne trpi određenu štetu koju je do tada kontinuirano trpio).

⁶² Npr. kod gubitka zarade, mirovine ili uzdržavanja svakog mjeseca do određenog datuma.

⁶³ Npr. kod povrede prava osobnosti duševni bolovi traju kontinuirano u svakom trenutku ubuduće.

⁶⁴ Neizvjesna buduća šteta bila bi svaka imovinska i neimovinska šteta koja potječe od određene štetne radnje koja je nastala u sadašnjosti bez štetnih posljedica, ali nakon toga u budućnosti dođe do pogoršanja npr. zdravstvenog stanja u uzročnoj vezi sa štetnim događajem i nastanka štete.

⁶⁵ Takav naziv koristi Gorenc, *op. cit.* str. 295.

⁶⁶ V. bilj. 58.

3.1.3. Buduća imovinska šteta

Već je navedeno da ZOO ne regulira naknadu buduće imovinske štete,⁶⁷ slijedom čega izrijekom niti ne određuje buduće imovinske štete. Buduće imovinske štete mogu se stoga utvrditi iz odredbi ZOO kojima se uređuje pravo na naknadu imovinske štete plaćanjem rente doživotno ili za određeno razdoblje, a koja renta se plaća mjesečno unaprijed.⁶⁸ Već iz osnovnih odredbi o naknadi štete u obliku novčane rente može se zaključiti da je takav način naknade štete moguć jedino za buduće imovinske štete, a ZOO zatim i točno navodi za koje vrste imovinske štete postoji pravo na rentu.⁶⁹ Buduće imovinske štete su: izgubljeno uzdržavanje, odnosno pomaganje, izgubljena zarada, trajno povećanje potreba (tuđa pomoć i njega) i nemogućnost ili umanjena mogućnost daljnjeg razvijanja i napredovanja.

3.1.3.1. Izgubljeno uzdržavanje ili pomaganje

Izgubljeno uzdržavanje ili pomaganje je buduća imovinska šteta koja se očituje u gubitku uzdržavanja ili pomaganja koje joj je pružala poginula osoba.⁷⁰ Takvu štetu trpi i osoba koja je po zakonu imala pravo zahtijevati uzdržavanje od poginulog.⁷¹ Tu vrstu buduće imovinske štete ne trpe samo osobe koje su imale zakonsko pravo na uzdržavanje, već i one osobe koje je poginuli faktično uzdržavao ili pomagao. Stoga ZOO ne propisuje krug osoba koje mogu trpjeti tu vrstu štete, već je to faktično pitanje u svakom konkretnom slučaju. Da bi se radilo o toj vrsti štete mora biti ispunjena pretpostavka dužeg potpunog ili djelomičnog uzdržavanja ili pomaganja od strane poginulog, odnosno da oštećenik spada u krug osoba koje su imale po zakonu pravo na uzdržavanje od poginulog.⁷²

⁶⁷ V. *supra* str. 11.

⁶⁸ ZOO u čl. 1088. st. 1. generalno određuje da se naknada štete u slučaju smrti, tjelesne ozljede ili oštećenja zdravlja naknađuju, u pravilu, u obliku novčane rente. U čl. 1088. st. 4. i 5. određene su pretpostavke kada se iznimno umjesto rente može potraživati jednokratno ukupan iznos naknade štete.

⁶⁹ V. *supra* bilj. 56.

⁷⁰ V. čl. 1094. st. 1. ZOO

⁷¹ *Ibid.* U tom slučaju uopće nije bitno da li je do štetnog događaja pružano uzdržavanje, već se mora raditi o osobi koja temeljem zakona ima pravo na uzdržavanje od poginulog.

⁷² O toj vrsti štete v. odluke VSRH broj Rev-1180/2008 od 26. listopada 2011., Rev-270/06 od 10. listopada 2007., Rev-1241/07 od 16. travnja 2008., Rev-179/2004 od 18. ožujka 2004., <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>, očitavanje 9. veljače 2015.

3.1.3.2. *Izgubljena zarada*

Izgubljena zarada je buduća imovinska šteta koja se sastoji u budućem gubitku zarade oštećenika zbog potpune ili djelomične nesposobnosti za rad uslijed zadobivenih povreda ili narušenja zdravlja.⁷³ Štetu u vidu izgubljene zarade ZOO predviđa i u slučaju prouzročenja nečije smrti, ali tada se ne radi o budućoj imovinskoj šteti, nego o postojećoj šteti koja je već nastupila u razdoblju od štetnog događaja pa do smrti oštećenika.⁷⁴ Izgubljena zarada također nije buduća imovinska šteta u slučaju gubitka zarade za vrijeme liječenja, a nakon čega se ostvaruje naknada štete, jer u tom slučaju se radi o postojećoj šteti. Ta vrsta buduće imovinske štete sastoji se od gubitka plaće kao stalnog primanja, ali također i od gubitka drugih primanja.⁷⁵

Ova vrsta buduće imovinske štete može biti kontinuirana buduća šteta koja je nastala u sadašnjosti i izvjesno je da će trajati i ubuduće, a može biti buduća izvjesna šteta kod koje je nastao njen uzrok, ali same štetne posljedice će tek nastupiti kad bi oštećenik obzirom na svoju dob i druge okolnosti počeo ostvarivati primanja. Ako je oštećenik uslijed štetnog događaja postao potpuno radno nesposoban, te je ostvario pravo na mirovinu, njegova buduća imovinska šteta sastojat će se u razlici mirovine koju prima i primanja koja bi ostvarivao da nije bilo štetnog događaja.

3.1.3.3. *Trajno povećanje potreba*

Oštećenik uslijed zadobivenih povreda i oštećenja zdravlja može imati trajno povećane potrebe koje se mogu manifestirati na više načina. Te povećane potrebe najčešće se odnose na potrebu pojačane i specijalne prehrane u budućnosti, potrebu povećanih troškova za buduće liječenje, rehabilitaciju ili lijekove, potrebu tuđe pomoći i njege i sl.⁷⁶ Tu vrstu buduće

⁷³ V. čl. 1095. ZOO.

⁷⁴ V. čl. 1093. ZOO. Naknadu takve štete ostvaruju zapravo nasljednici osobe koja je smrtno stradala.

⁷⁵ Ta druga primanja su npr. terenski dodatak, napojnice, dio dnevnica i terenskog dodatka, autorski honorari, rad na „crno“ i sl. O šteti u vidu izgubljene zarade kao buduće imovinske štete v. npr. odluku VSRH broj Rev-1012/07 od 6. veljače 2008., <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>, očitavanje 9. veljače 2015.

⁷⁶ Potreba tuđe pomoći i njege može se odnositi na potrebu medicinske i nemedicinske njege. Medicinska njega se pruža od strane stručne osobe i potrebna je svakodnevno ili u određenim intervalima obzirom na zdravstveno stanje oštećenika. Nemedicinska pomoć i njega odnosi se na sve one poslove koje uslijed zadobivenih povreda i

imovinske štete trpi oštećenik kojem je takva pomoć potrebna, a ne osobe koje mu pružaju pomoć i njegu. Oštećenik trpi tu vrstu štete i onda kad su mu zbog povećanih potreba pomoć i njegu pružaju članovi obitelji besplatno.

3.1.3.4. Nemogućnost ili umanjena mogućnost daljnjeg razvijanja i napredovanja

Imovinska buduća šteta uslijed uništene ili umanjene mogućnosti daljnjeg razvijanja i napredovanja očituje se u pravilu u gubitku zarade, jer oštećenik zbog zadobivenih povreda i narušenog zdravlja uslijed štetne radnje nije u mogućnosti ostvariti daljnje napredovanje ili razvijanje koje bi mu omogućilo bolja primanja.⁷⁷ U pravilu se radi o budućoj izvjesnoj šteti koja će po redovnom tijeku stvari sigurno nastati u budućnosti, kad bi se po redovnom tijeku stvari ostvarile pretpostavke za napredovanje i ostvarenje većih prihoda. U svakom konkretnom slučaju, obzirom na redovni tijek stvari prema stanju u vrijeme štetnog događaja, oštećenik treba dokazati da bi mu nastupila u budućnosti takva šteta.⁷⁸ Imovinska buduća šteta zbog uništene ili umanjene mogućnosti daljnjeg razvijanja i napredovanja vrlo je slična gubitku zarade kao posebnoj vrsti imovinske buduće štete.

3.1.4. Buduća neimovinska šteta

Buduća neimovinska šteta su štetne posljedice uslijed raznih povreda prava osobnosti koje traju u budućnosti.⁷⁹ Neimovinska šteta može trajati kraće vrijeme u budućnosti, a može

oštećenja zdravlja ne može obavljati oštećenik u kućanstvu. . O šteti u vidu trajno povećanih potreba kao buduće imovinske štete v. npr. odluke VSRH broj Rev-995/2005 od 6. lipnja 2006., Rev-1320/08 od 13. siječnja 2009., Rev-935/2000 od 18. studenog 2003., ., <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>, očitavanje 9. veljače 2015.

⁷⁷ Najčešće se radi o prekidu daljnjeg školovanja i stjecanja određenog stupnja naobrazbe, a slijedom toga i određenog zanimanja, ili se može raditi o nemogućnosti napredovanja u daljnjoj karijeri i sl., a šteta se sastoji u gubitku zarade (primanja).

⁷⁸ Predvidivost napredovanja valja objektivizirati usporedbom s odgovarajućim profesijama i načinom napredovanja u tim zanimanjima, a treba uzeti u obzir prirodni tijek stvari kao što je započeti oblik školovanja, redovitost i uspjeh u školovanju, započetu profesionalnu karijeru, kao i osobne sklonosti prema određenom zanimanju i sl. (Crnić, *op.cit.* str. 838). O toj vrsti imovinske buduće štete v. npr. odluku VSRH broj Rev-2972/95 od 3. veljače 2000., <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>, očitavanje 9. veljače 2015.

⁷⁹ Neimovinska šteta može biti postojeća šteta koja je nastala uslijed štetne radnje i trajala je u kontinuitetu kraće vrijeme tako da u trenutku ostvarenja naknade štete više ne egzistira (npr. povreda prava osobnosti povredom prava na tjelesno zdravlje koja se sastoji od pretrpljenih bolova uslijed povređivanja koji su trajali nekoliko

biti i trajnija posljedica povrede prava osobnosti kroz određeno duže vremensko razdoblje ili trajno. Najčešći primjer buduće neimovinske štete su one štetne posljedice koje su nastale zbog povrede prava osobnosti na tjelesno zdravlje i koje su takvog opsega i intenziteta da su prisutne trajnije ili trajno ubuduće.⁸⁰ Neimovinska buduća šteta može biti rezultat kumulacije više povreda prava osobnosti,⁸¹ kod kojih neimovinska šteta može biti kombinacija postojeće i buduće neimovinske štete.

3.2. Naknada buduće imovinske štete

Naknadu buduće imovinske štete možemo promatrati kroz više aspekata. Jedan aspekt je obzirom na moguće načine ostvarenja buduće imovinske štete putem suda, drugi aspekt je obzirom na dvojbu oko vrste potraživanja, a treći aspekt je obzirom na dospijee i zastaru potraživanja te vrste naknade štete. Sve navedeno moguće je promatrati i pojedinačno obzirom na pojedine vrste buduće imovinske štete, a moguće je analizirati i načine utvrđenja obujma i visine naknade štete kod pojedinih budućih imovinskih šteta. Obzirom na cilj i svrhu ovog rada, kod razmatranja naknade buduće imovinske štete iznijeti će se sve ono što je zajedničko i karakteristično za sve vrste buduće imovinske štete.

3.2.1. Načini ostvarenja buduće imovinske štete

ZOO kao način naknade imovinske buduće štete propisuje plaćanje novčane rente.⁸² Novčana renta je način naknade štete kod kojeg ukupan iznos naknade nije poznat u vrijeme odlučivanja o tužbenom zahtjevu, već su određeni iznosi koji se plaćaju periodično, u pravilu

dana). S druge strane ako je došlo do iste povrede prava osobnosti, ali s posljedicom trajnog smanjenja životne aktivnosti u određenom postotku za cijeli život oštećenika, tada će povreda prava osobnosti trajati ubuduće u kontinuitetu do smrti oštećenika.

⁸⁰ Tako će primjerice kod povrede prava osobnosti povredom ugleda, časti i dostojanstva u pravilu raditi o povredama prava osobnosti gdje je oštećena osoba odmah nakon štetnog događaja u kraćem razdoblju pretrpjela duševne bolove.

⁸¹ Npr. jednom štetnom radnjom se povređuje više prava osobnosti (npr. pravo na tjelesno i duševno zdravlje ili na dostojanstvo i privatnost).

⁸² Tako ZOO u čl. 1094. st. 2. propisuje da se buduća imovinska šteta uslijed gubitka uzdržavanja ili pomaganja naknađuje plaćanjem novčane rente, a u čl. 1095. st. 2. isto je propisano za naknadu buduće imovinske štete uslijed gubitka zarade zbog potpune ili djelomične nesposobnosti za rad, trajno povećanih potreba i uništenja ili umanjivanja mogućnosti daljnjeg razvijanja ili napredovanja.

mjesečno.⁸³ Ti periodični iznosi su jednaki i fiksni, a dospijevaju u točno određenom vremenskim razmacima, te se renta može odrediti oštećeniku doživotno ili za određeno razdoblje u budućnosti. ZOO predviđa dvije iznimke kada se umjesto novčane rente može potraživati odmah jedan ukupan iznos naknade buduće imovinske štete. Prva iznimka predviđena je u slučaju kada je oštećenik (vjerovnik) zatražio osiguranje od štetnika (odgovorne osobe, dužnika) za isplatu rente, i to nije neopravdano, a dužnik ne da osiguranje koje je sud odredio.⁸⁴ Druga iznimka je kada oštećenik iz ozbiljnih razloga zahtjeva od suda da mu se odmah ili kasnije isplati jedan ukupan iznos umjesto rente.⁸⁵ ZOO izrijekom predviđa i mogućnost izmjene rente, i to bilo da se poveća, snizi ili u cijelosti ukine.⁸⁶

Postavlja se pitanje da li se imovinska buduća šteta putem suda može ostvarivati i u jednokratnom iznosu, odnosno sukcesivnim utuživanjem naknade štete za proteklo razdoblje i izvan iznimki koje predviđa ZOO. Sudska praksa je zauzela stajalište da se naknada buduće imovinske štete za koju je po redovnom tijeku stvari izvjesno da će sukcesivno nastajati u budućnosti može ostvarivati i sukcesivnim utuživanjem naknade za proteklo razdoblje, a ne samo u vidu rente.⁸⁷ Takvo stajalište se zasniva na tome što se dospjeli iznosi iste štete uvijek

⁸³ Tako i Crnić, *op. cit.* str. 808 i Gorenc, *op. cit.* str.265.

⁸⁴ V. čl. 1088. st. 4. ZOO.

⁸⁵ V. čl. 1088. st. 5. ZOO. U svezi te iznimke v. odluku VSRH broj Rev-591/97 od 29. kolovoza 2000., <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>, očitavanje 12. veljače 2015. U toj odluci se kao ozbiljan razlog za isplatu jednog ukupnog iznosa naknade štete umjesto rente prihvaća potreba oštećenika za trajno liječenje u inozemstvu da bi se spriječilo pogoršanje zdravstvenog stanja, a za što mu je zasigurno odmah potreban veliki iznos novaca. Kod naknade buduće imovinske štete u jednom ukupnom iznosu umjesto rente, potrebno je izvršiti kapitalizaciju rente, koja se određuje prema visini rente i vjerojatnom trajanju vjerovnikova života, uz odbitak odgovarajućih kamata. Da li se radi o ozbiljnim razlozima za prihvaćanje takvog zahtjeva oštećenika potrebno je cijeliti u svakom konkretnom slučaju obzirom na sve okolnosti konkretnog slučaja. Ozbiljan razlog za kapitalizaciju rente bio bi i u slučaju kada oštećenik treba adaptirati i prilagoditi svoju kuću ili stan posebnim potrebama obzirom na njegovo zdravstveno stanje i sl.

⁸⁶ V. čl. 1096. ZOO. Pretpostavke za izmjenu dosuđene naknade buduće imovinske štete u vidu rente su da postoji zahtjev oštećenika ili štetnika i da su se znatnije promijenile okolnosti koje je sud imao na umu pri donošenju ranije odluke. O izmjeni rente v. npr. odluke VSRH broj Rev-436/06 od 12. srpnja 2006 i Rev-811/99 od 26. rujna 2002., <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>, očitavanje 12. veljače 2015.

⁸⁷ Takvo pravno stajalište datira još od 1981. godine kada je zauzet načelni stav na XVII. Zajedničkoj sjednici bivšeg Saveznog suda, Vrhovnog vojnog suda, vrhovnih sudova republika i autonomnih pokrajina, a koja sjednica je održana 7. i 8. svibnja 1981. O tome v. odluke VSTH broj Revx-420/11 od 29 listopada 2013. i Revx-889/10 od 24 studenog 2011., <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>, očitavanje 12. veljače 2015.

dosuđuju u jednom iznosu, a odredbe čl. 1094. st. 2. i 1095. st. 2. ZOO su dispozitivne naravi, slijedom čega nema zapreke da oštećenik traži dosuđivanje dospjelih iznosa štete na ime uzdržavanja, izgubljene zarade i tuđe pomoći i njege u jednokratnom iznosu. U takvom slučaju se postavlja pitanje dospelosti i zastare potraživanja naknade štete.

3.2.2. Dospelost i zastara naknade buduće imovinske štete

Opća odredba ZOO propisuje da obveza naknade imovinske štete dopijeva od trenutka nastanka štete, pri čemu sudska praksa razlikuje dospelost naknade novčane imovinske štete od naknade nenovčane imovinske štete.⁸⁸ Dakle, radi se o pravnom stajalištu koje se primjenjuje na sadašnju i postojeću štetu koja je već nastupila do trenutka odlučivanja o zahtjevu za naknadu štete. Međutim, kod buduće imovinske štete glavna je značajka da šteta uopće nije nastupila u vrijeme odlučivanja o zahtjevu za naknadu štete, odnosno da je eventualno nastupila i kontinuirano će trajati u budućnosti kroz određeno vrijeme ili trajno. Pitanje dospelosti naknade buduće štete od izuzetne je važnosti za procjenu eventualnog prigovora zastare potraživanja naknade štete, ali i za tijek zateznih kamata.

Potraživanje naknade štete zastarijeva za tri godine otkad je oštećenik doznao za štetu i za osobu koja je štetu učinila (subjektivni rok), a u svakom slučaju ta tražbina zastarijeva za pet godina otkad je šteta nastala (objektivni rok).⁸⁹ Stoga je kod buduće imovinske štete potrebno utvrditi kad ista nastaje, odnosno kad je oštećenik mogao doznati za postojanje buduće imovinske štete. Problem ne predstavlja buduća neizvjesna imovinska šteta, jer kod nje šteta nije nastala i ne zna se uopće da li će i kada nastati. Stoga kod takvih budućih imovinskih šteta rok zastare će početi teći kad u budućnosti ta šteta bude nastala.⁹⁰

Kod budućih izvjesnih i kontinuiranih imovinskih šteta (gubitak zarade, pomoć i njega, gubitak uzdržavanja i sl.) štetne posljedice su nastale i nastajati će sukcesivno i u budućnosti. Takva šteta ima uzrok u već počinjenoj i svršenoj štetnoj radnji, a i sama šteta je

⁸⁸ O tome v. *supra* str. 6 i bilj. 28.

⁸⁹ V. čl. 230. st. 1. i 2. ZOO. Tražbina naknade štete prouzrokovane povredom ugovorne obveze zastarijeva za vrijeme određeno za zastaru te obveze (čl. 230. st. 3. ZOO), dok je privilegirani rok zastare predviđen u slučaju kada je naknada štete prouzročena kaznenim djelom (čl. 231. ZOO).

⁹⁰ Zapravo nema razlika u ostvarenju naknade štete između buduće neizvjesne imovinske štete i neke samostalne štete čiji će uzrok i šteta nastati u budućnosti.

već nastala, s time da će potpuno izvjesno nastupati i trajati u budućnosti. U svezi takvih budućih izvjesnih kontinuiranih šteta bilo je različitih stavova u sudskoj praksi, a koji se dijelom zastupaju i danas. Jedno od takvih stajališta smatra da se kod buduće izvjesne imovinske štete koja će kontinuirano trajati i u budućnosti, uvijek može ostvarivati naknada štete za proteklo razdoblje, računajući rokove za zastaru od dana kada je šteta nastala u budućnosti.⁹¹ Međutim, sudska praksa zauzela je drugačije pravno stajalište u svezi budućih imovinskih šteta koje će kontinuirano trajati u budućnosti.

U slučaju kad je oštećenik saznao za štetu i učinio, uključujući i buduću štetu koja će izvjesno sukcesivno nastajati u budućnosti, oštećenik je u istom položaju u odnosu na postojeću i buduću štetu, jer jednako zna za jednu i drugu i ima sve elemente za postavljenje zahtjeva za naknadu postojeće i buduće štete. Stoga se zastara zahtjeva za naknadu štete cijeni prema odredbi čl. 230. i 231. ZOO bez obzira na to da li se naknada štete zahtijeva za već nastalu štetu ili za štetu za koja je po redovnom tijeku stvari izvjesno da će sukcesivno nastajati u budućnosti, kao i bez obzira na to da li se naknada buduće štete zahtijeva u obliku novčane rente ili u jednokratnom iznosu.⁹² *Ratio* takvog stajališta je u tome da se takva buduća imovinska šteta može u cijelosti sagledati zajedno sa sadašnjom štetom, slijedom čega se radi o šteti za koju je oštećenik saznao, a ne o šteti za koju će tek doznati kada ona zaista i nastupi u budućnosti. Stoga rok za zastaru za takvu buduću imovinsku štetu počinje teći saznanjem za nju, a ne njenim nastankom u budućnosti (npr. stvarnim gubitkom zarade).⁹³

⁹¹ To bi značilo da oštećenik uvijek može ostvarivati naknadu štete na ime gubitka zarade za posljednje tri godine od dana nastanka štete.

⁹² Takvo pravno stajalište postoji još od 1981. godine kada je zauzet načelni stav na XVII. Zajedničkoj sjednici bivšeg Saveznog suda, Vrhovnog vojnog suda, vrhovnih sudova republika i autonomnih pokrajina. Takvo pravno stajalište prisutno je i u odlukama VSRH kao npr. odluke VSRH broj Revx-420/11 od 29 listopada 2013., Revx-889/10 od 24 studenog 2011., Rev 1973/99 od 20. svibnja 2003., <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>, očitavanje 12. veljače 2015.

⁹³ Kritičari takvog stajališta smatraju da je takvo pravno stajalište u suprotnosti s odredbom čl. 1086 ZOO koja propisuje da se obveza naknade štete smatra dospjelom od trenutka nastanka štete, pa kod buduće izvjesne imovinske štete koja kontinuirano nastaje u budućnosti ne može zastara početi teći prije same dospelosti. S druge strane odredbe o zastari naknade štete početak zastarnog roka vežu za saznanje za štetu, a kod budućih izvjesnih kontinuiranih šteta se u cijelosti može uzeti da oštećenik može pojmiti da će i u budućnosti trpjeti štetu. Smatram da je takvo stajalište pravilno jer pruža pravnu sigurnost. U suprotnom bi oštećenik protekom objektivnog roka zastare ili čak i znatno kasnije (npr. protekom 20 i više godina od štetne radnje) mogao s uspjehom potraživati naknadu štete na ime izgubljene zarade, uzdržavanja, pomoći i njege i sl. za posljednje tri godine.

U slučaju sukcesivnog utuživanja budućih šteta, tužbe moraju biti podnesene unutar rokova iz čl. 230. i 231. ZOO, s time da tužba prekida zastaru za slijedeće razdoblje za koje počinje teći novi zastarni rok od pravomoćnosti prethodne odluke.⁹⁴ Takvo pravno stajalište temelji se na tome da se radi o trajnoj šteti koja je već nastala i koja će trajati u budućnosti sa svim štetnim posljedicama gubitka određenih prihoda. Stoga takva šteta po prirodi stvari čini cjelinu, i svako sukcesivno utuživanje treba smatrati u smislu čl. 245. ZOO kao radnju oštećenika poduzetu pred sudom ne samo da se ostvari naknada za proteklo razdoblje već i da se očuva osnovno pravo iz kojeg proističu buduća potraživanja.

3.2.2.1. Posebno o dospelosti i zastari naknade buduće štete zbog gubitka mirovine

Uslijed šetnog događaja (šetne radnje) zbog zadobivenih povreda, oštećenik gubi zaradu jer ne može više obavljati bolje plaćeni posao koji je obavljao do povređivanja. U takvom slučaju trpi buduću imovinsku štetu zbog gubitka dijela zarade.⁹⁵ U pogledu mogućnosti ostvarenja, dospelosti i zastare naknade štete vrijedi sve ono što je rečeno za naknadu buduće izvjesne i kontinuirane imovinske štete. Postavlja se pitanje o kakvoj vrsti buduće imovinske štete se radi, i na koji način se može ostvariti, odnosno kada ista dopijeva i zastarijeva, kad oštećenik ode u mirovinu i zahtijeva naknadu štete jer mu je mirovina manja nego što bi bila da nije bilo šetnog događaja⁹⁶. Sudska praksa zauzela je stajalište da se u takvom slučaju radi o budućoj imovinskoj šteti koja nastaje tek pravomoćnošću rješenja o priznanju mirovine, i koja šteta se tek tada u cijelosti može sagledati, odnosno oštećenik tek tada saznaje za nju, te od tog trenutka ista dopijeva i teče zastarni rok.⁹⁷

Takvo stajalište može u praksi značiti da od šetnog događaja pa do dopijea takve posebne vrste buduće imovinske štete može proteći i više desetaka godina, a da uopće nije

⁹⁴ To je u skladu s odredbom čl. 245. ZOO o roku zastare u slučaju prekida zastare. O tome v. odluku VSRH broj Revx-889/10 od 24 studenog 2011., <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>, očitavanje 13. veljače 2015.

⁹⁵ U takvim slučajevima oštećenik je u pravilu pretrpio i neimovinsku štetu zbog povrede prava osobnosti (čl. 1100. ZOO), a i drugu imovinsku štetu (čl. 1093. ZOO)

⁹⁶ To iz razloga jer mu je tijekom radnog vijeka plaća bila manja zbog djelomične nesposobnosti za rad, i zbog čega je morao obavljati posao koji je manje plaćen.

⁹⁷ O tome v. odluku VSRH broj Revx-452/11 od 26 listopada 2011., <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>, očitavanje 13. veljače 2015.

postavljen zahtjev za izgublenu zaradu ili je za isti nastupila zastara prema navedenom stajalištu o dospeljima i zastari buduće imovinske štete na ima gubitka zarade i sl. Postavlja se pitanje da li se i kod izgubljene mirovine radi o budućoj izvjesnoj šteti koja će zasigurno nastati u budućnosti i za čiji nastanak oštećenik može saznati u trenutku kada počne gubiti zaradu, jer je općepoznato da u slučaju manje plaće je kasnije manja i mirovina. *Ratio* prihvaćenog stajališta od strane sudske prakse je u tome što kod budućeg gubitka mirovine nije poznat iznos štete niti se on može približno odrediti prije odlaska u mirovinu. Kod gubitka zarade, gubitka uzdržavanja, potrebe tuđe pomoći i njege i sl. radi se o štetama koje su nastale u sadašnjosti i trajati će u budućnosti (kontinuirana buduća imovinska šteta), a kod razlike u primanjima na ime mirovine ne radi se o kontinuiranoj budućoj imovinskoj šteti, već samo o budućoj imovinskoj šteti.

3.2.3. Naknada buduće imovinske štete i povremena potraživanja

Jedno od pitanja koje se pojavilo u sudskoj praksi je i pitanje da li je potraživanje naknade buduće imovinske štete koja nastaje sukcesivno (izgubljena zarada i sl.) povremeno potraživanje u smislu odredbe čl. 226. ZOO.⁹⁸ Sudska praksa je u svezi tog pitanja raznoliko tumačila pravnu narav naknade buduće izvjesne imovinske štete koja nastaje sukcesivno, pa je tako u dosta odluka potraživanje naknade buduće imovinske štete smatrano povremenim potraživanjem.⁹⁹ Smatram da potraživanje naknade buduće imovinske štete koja nastaje sukcesivno u budućnosti nije povremeno potraživanje (tražbina) jer ZOO povremene tražbine posebno određuje u dijelu koji se odnosi na zastaru tražbina, a zastaru potraživanja naknade štete regulira u tom dijelu posebnim odredbama.¹⁰⁰ Slijedom toga potraživanje na ime naknade štete općenito ne može biti povremena tražbina, iako potraživanje naknade imovinske buduće kontinuirane štete koja nastaje periodično ima obilježja povremenih

⁹⁸ Povremene tražbine su one koje dospeljavaju godišnje ili u kraćim razdobljima (u pravilu mjesečno). To mogu biti sporedne povremene tražbine (npr. kamate), a mogu biti povremene tražbine u kojima se iscrpljuje samo pravo (kao što je npr. uzdržavanje). Povremene tražbine su i anuiteti kojima se u jednakim unaprijed određenim povremenim iznosima otplaćuju glavnica i kamate, ali povremne tražbine nisu djelomična ispunjenja ili otplate u obrocima. Povremene tražbine zastarijevaju za tri godine od dospeljivosti svakog pojedinog davanja (čl. 226. st. 1. i 2. ZOO).

⁹⁹ V. odluke VSRH broj Rev-33/01 od 18. travnja 2001., Rev-1602/01 od 25. veljače 2004., Rev-33/01 od 8. lipnja 2004. i Revx-1001/12 od 12. veljače 2013., <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>, očitavanje 14. veljače 2015.

¹⁰⁰ V. čl. 230. i 231. ZOO.

tražbina.¹⁰¹ U svakom slučaju, ako bi se naknada buduće imovinske štete tretirala kao povremeno potraživanje, opet ne bi bilo mogućnosti ostvarenja buduće kontinuirane imovinske štete u slučaju prigovora zastare protekom 5 godina od dospelosti najstarije neispunjene tražbine.¹⁰²

3.3. Naknada buduće neimovinske štete

ZOO izrijekom određuje da će sud na zahtjev oštećenika dosuditi pravičnu novčanu naknadu i za buduću neimovinsku štetu, ako je izvjesno da će ona trajati i u budućnosti.¹⁰³ Dakle, ako se radi o neimovinskoj šteti čiji je uzrok nastao u vrijeme odlučivanja, te je nastala i neimovinska šteta koja će kontinuirano trajati u budućnosti, kao i u slučaju ako neimovinska šteta nije nastala, ali će sigurno nastati kroz izvjesno vrijeme u budućnosti, postoje pretpostavke za dosuđenje buduće neimovinske štete. Kod naknade buduće neimovinske štete ne nailazimo na probleme i dvojbe koje su postojale ili postoje kod naknade buduće imovinske štete u svezi zastare i vrste potraživanja. Jedna od dvojbi koja se pojavljuje kod naknade buduće neimovinske štete odnosi se na način ostvarenja te vrste štete.

3.3.1. Načini ostvarenja buduće neimovinske štete

Za razliku od naknade buduće imovinske štete gdje je osnovni način ostvarenja te štete plaćanje novčane rente, kod naknade buduće neimovinske štete (pravične novčane naknade) osnovni način je plaćanje jednokratnog iznosa. Ta razlika prvenstveno proizlazi iz odredbi ZOO koji ne predviđa izrijekom plaćanje novčane rente kao načina ostvarenja naknade buduće neimovinske štete, a zatim iz same naravi neimovinske štete koja proizlazi iz određene povrede prava osobnosti. Neimovinska šteta koja će se u određenom obliku pojavljivati trajno ili trajnije, tretira se kao jedna šteta, slijedom čega se naknađuje u jednokratnom iznosu uzimajući u obzir trajanje štetnih posljedica do donošenja presude kao i onih koje će trajati u budućnosti.¹⁰⁴ To znači da bi se jednokratnim iznosom novčane naknade ostvarivala i naknada buduće neimovinske štete koja još nije nastala, ali je izvjesno da će u

¹⁰¹ Tako i u odlukama VSRH broj Revx-154/08 od 4 ožujka 2009. i Rev-1292/10 od 15 svibnja 2012., <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>, očitavanje 14. veljače 2015.

¹⁰² V. čl. 227. ZOO o zastari samog prava kod povremenih tražbina.

¹⁰³ V. čl. 1104. ZOO.

¹⁰⁴ Tako i Crnić, *op. cit.* str. 919.

budućnosti nastati.¹⁰⁵ Buduća imovinska šteta u pravilu nastaje u jednakim iznosima i jednakim vremenskim razmacima u budućnosti, a buduća neimovinska šteta se u pravilu procjenjuje kao jedinstvena šteta. Stoga se kod neimovinske buduće štete ne pojavljuje niti problem sukcesivnog utuživanja za proteklo razdoblje.

Sudska praksa zauzela je pravno stajalište da se naknada buduće neimovinske štete može u opravdanim slučajevima ostvarivati i u vidu novčane rente.¹⁰⁶ Dakle, naknada buduće neimovinske štete ostvaruje se jednokratno, a samo iznimno i u opravdanim slučajevima u obliku novčane rente. Smatram da je takvo stajalište opravdano kod povreda prava osobnosti zbog povrede prava na život i tjelesno zdravlje, i gdje je došlo do znatnog oštećenja zdravlja i života oštećenika. Stoga, iako ZOO ne predviđa naknadu buduće neimovinske štete u obliku novčane rente, nema zapreke da se povodom zahtijeva oštećenika u iznimnim i opravdanim slučajevima dosudi i takav vid novčane satisfakcije. Kod toga treba analogijom primijeniti odredbe ZOO o naknadi u obliku novčane rente.¹⁰⁷

3.3.2. Dospjelost i zastara naknade buduće neimovinske štete

ZOO određuje da obveza pravične novčane naknade dospijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, osim u slučaju ako je šteta nastala nakon toga, kada obveza

¹⁰⁵ Kod toga treba napomenuti da neki teoretičari (v. supra bilj. 58.) kod buduće neimovinske izvjesne i samostalne štete smatraju da će takva šteta nastupiti tek kada oštećenik u budućnosti počne trpjeti duševne bolove zbog povrede prava osobnosti, jer će tek tada nastupiti štetne posljedice povrede prava osobnosti. Takvo stajalište je možda doktrinarno konzistentno, jer zaista se ponekad kod oštećenika prilikom odlučivanja o zahtjevu za naknadu buduće neimovinske izvjesne štete koja će nastupiti tek u budućnosti (npr. oštećenik je malo dijete, te će se subjektivno obujam i visina štete moći utvrditi tek nakon što odraste) ne može naknada štete odrediti prema svim kriterijima konkretnog slučaja. Međutim, ako bi takvo stajalište dovodilo do apsurdna, onda osoba koja uopće nije svjesna da trpi duševne bolove zbog povrede prava osobnosti ne bi uopće imala pravo na novčanu satisfakciju. Stoga je sudska praksa zauzela stajalište da se naknada buduće neimovinske štete uvijek može dosuditi u jednokratnom iznosu, pri čemu se visina i obujam štete određuju prema objektivnim kriterijima, ako nije moguće utvrditi sve okolnosti koje će nastati u budućnosti.

¹⁰⁶ V. npr. odluku VSRH broj Rev-862/93 od 25 svibnja 1994., <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>, očitanje 14. veljače 2015.

¹⁰⁷ U čl. 1106 ZOO određeno je da se odredbe o doprinosu oštećenika vlastitoj šteti i sniženju naknade koje vrijede za imovinsku štetu, na odgovarajući način primjenjuju i na neimovinsku štetu. Vidljivo je da ZOO ne predviđa analognu primjenu čl. 1088. ZOO o naknadi u obliku novčane rente, ali za to nema nikakve zapreke jer se rado o dispozitivnim normama koje se mogu primijeniti kod svake naknade štete.

naknade neimovinske štete dopijeva od dana kada je šteta nastala.¹⁰⁸ Već je navedeno da se kod buduće neimovinske štete uzima da se radi o jedinstvenoj šteti s postojećom štetom i koju oštećenik u cijelosti može sagledati već prilikom podnošenja zahtjeva ili tužbe. Stoga se dospelost obveze buduće neimovinske štete procjenjuje kao da se radi o postojećoj šteti u skladu s općom odredbom o dopijecu obveze pravične novčane naknade.¹⁰⁹ To se odnosi na naknadu buduće neimovinske štete u jednokratnom iznosu, a isto tako u slučaju naknade u obliku novčane rente.¹¹⁰

Zastara zahtjeva za naknadu buduće neimovinske štete koja će izvjesno nastajati ili nastati u budućnosti, cijeni se prema odredbi čl. 230. i 231. ZOO, odnosno od dana kada je oštećenik saznao za štetu i učinioca, bez obzira na to da li se naknada buduće štete zahtijeva u obliku novčane rente ili u jednokratnom iznosu. Kao i kod naknade buduće imovinske štete *ratio* takvog stajališta je u tome da se takva buduća neimovinska šteta može u cijelosti sagledati zajedno sa već nastupjelom štetom, slijedom čega se radi o šteti za koju je oštećenik saznao, a ne o šteti za koju će tek doznati kada ona zaista i nastupi u budućnosti, odnosno kada će trpjeti duševne bolove zbog povrede prava osobnosti. Stoga rok za zastaru za buduću neimovinsku štetu počinje teći saznanjem za nju, a ne njenim nastankom u budućnosti. Obzirom da naknadu buduće neimovinske štete nije moguće zbog svoje naravi ostvarivati sukcesivnim utuživanjem za proteklo razdoblje, kod naknade buduće neimovinske štete ne dolazi do primjene pravno stajalište o zastari potraživanja imovinske buduće štete u slučaju sukcesivnog utuživanja za proteklo razdoblje.¹¹¹

4. Zaključak

Buduća šteta je takva šteta kod koje je nastao njen uzrok, ali štetne posljedice će nastupiti tek u budućnosti. Buduće štete se mogu podijeliti na imovinske i neimovinske, a obzirom na izvjesnost njihova nastanka na izvjesne i neizvjesne buduće štete. Izvjesna buduća šteta može biti kontinuirana šteta, što znači da je u sadašnjosti nastupio njen uzrok i štetne posljedice, ali će štetne posljedice po redovnom tijeku stvari trajati i u budućnosti. Kod

¹⁰⁸ V. čl. 1103. ZOO. O dospelosti naknade neimovinske štete općenito v. *supra* str. 10.

¹⁰⁹ *Ibid.*

¹¹⁰ Naknada buduće neimovinske štete u obliku rente je rijetka iznimka od pravila da se buduća neimovinska šteta naknađuje jednokratnim iznosom.

¹¹¹ O tome v. *supra* str. 20.

neizvjesne buduće štete nastao je njen uzrok, ali se ne zna da li će i kada šteta u budućnosti nastati. Buduće imovinske štete su izgubljeno uzdržavanje, gubitak zarade, trajno povećanje potreba i nemogućnost ili umanjena mogućnost daljnjeg razvijanja i napredovanja. Buduća neimovinska šteta su štetne posljedice raznih povreda prava osobnosti koje traju u budućnosti.

Načini ostvarenja naknade buduće imovinske štete su plaćanje novčane rente i isplata u jednokratnom iznosu koja se može ostvariti sukcesivnim utuživanjem naknade štete za proteklo razdoblje. Zastara potraživanja naknade buduće imovinske nastupa u općem zastarnom roku za naknadu štete, iz razloga što se takva buduća izvjesna imovinska šteta u cijelosti može sagledati u sadašnjosti. Kod sukcesivnog utuživanja naknade buduće imovinske štete također se kod prvog utuživanja primjenjuju opći zastarni rokovi za naknadu štete, s time da tužba prekida zastaru za sljedeće razdoblje za koje počinje teći novi zastarni rok od pravomoćnosti prethodne odluke. Gubitak u primanjima na ime razlike mirovine kao poseban vid izgubljene zarade, u sudskoj praksi se tretira kao buduća neizvjesna imovinska šteta koja dopijeva dostavom pravomoćnog rješenja o priznaju prava na mirovinu, od kojeg trenutka počinju teći opći zastarni rokovi za naknadu štete.

Naknada buduće neimovinske štete ostvaruje se u pravilu jednokratnom isplatom pravične novčane naknade, a samo iznimno i u opravdanim slučajevima u obliku novčane rente. Dospijeće naknade buduće neimovinske štete procjenjuje se prema općoj odredbi ZOO o dospelju potraživanja naknade neimovinske štete, obzirom da se uzima kako se radi o jednoj šteti zajedno s postojećom štetom, slijedom čega zastara zahtjeva za naknadu buduće izvjesne neimovinske štete se cijeni prema općim odredbama o zastari naknade štete.